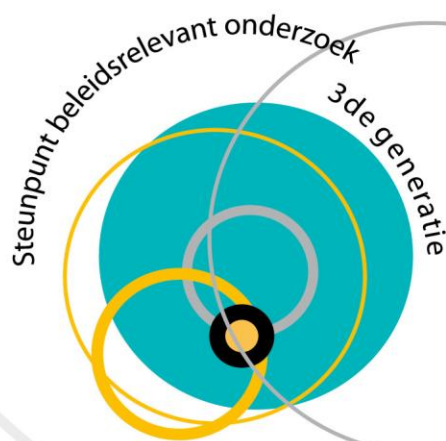

Roma in Vlaanderen

Een algemene inleiding

Joris Wauters

Joris.wauters@uantwerpen.be

**Inburgering en
Integratie**

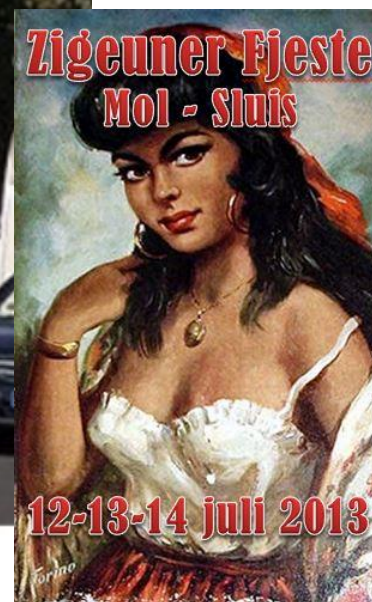
Universitaire Dinsdag Lezingen
Brussel, 3 maart 2015

WAT WETEN WE EIGENLIJK OVER ROMA?

“ROMA VOOR DE:

**R VAN ROVERS, DE
O VAN OVERLASTJUNKIES, DE
M VAN MESSENTREKKERS EN DE
A VAN AGRESSIEVELINGEN.”**

- F. DEWINTER

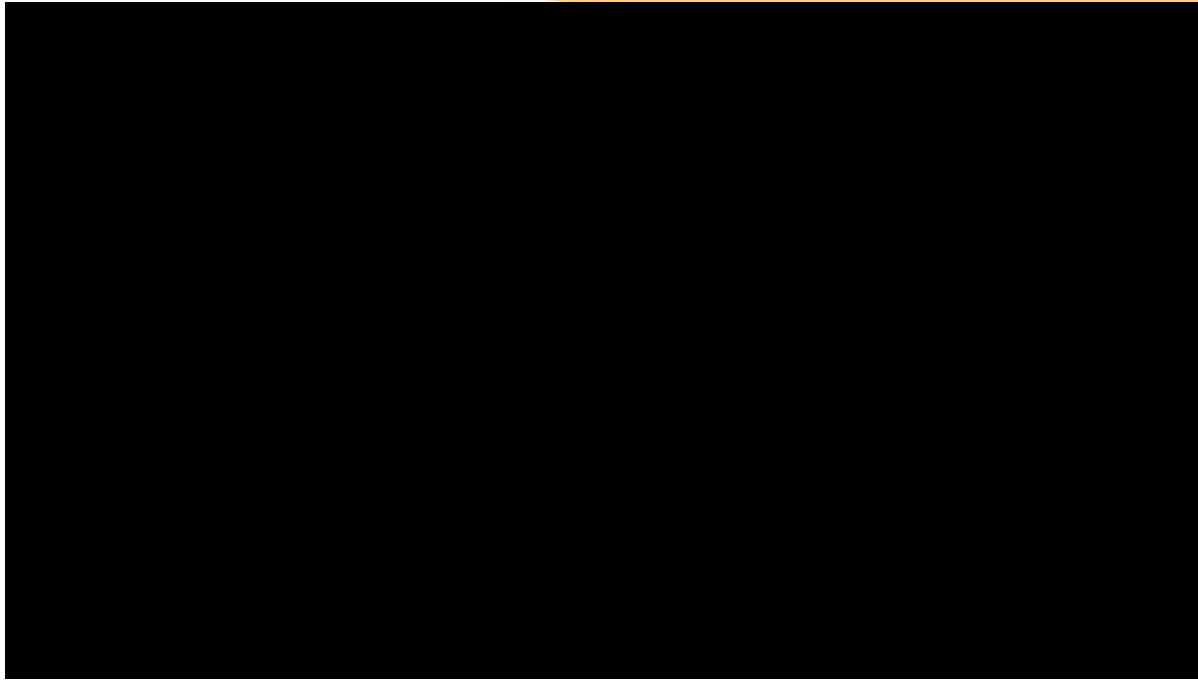
ROMA: WHAT 'S IN A NAME?

Roma en Gadjé

- Roma
 - ‘Mensen’
 - Rom (m) en Romni (v)
 - ➔ Zeg niet: *Roma's*
- Gadjé
 - ‘Boeren’
 - Gadjo (m) en Gadji (v)
 - = niet-Roma (pejoratief)

De term 'Roma'

- 1971: 1st World Romani Congress in Londen
 - *1 naam*
 - *1 volkslied: Jelem, Jelem (ik ging, ik ging)*
 - *1 vlag*

Ik vertrok, maakte verre tochten
Ik ontmoette gelukkige Roma (mensen)
O, Roma, waar komen jullie vandaan,
met tenten zo vrolijk onderweg?

O, Roma. O, Romajongeren!

Ooit had ik een grote familie,
Het Zwarte Legioen (SS) vermoordde hen
Kom mee met me, Roma wereldwijd
Want de Romaweg ligt nu open
Nu is de tijd, sta op Roma, nu.

We zullen ver geraken, als we handelen!

De Romavlag

'de' Roma?

- Anno 2015: grootste etnische minderheidsgroep in Europa: 10 à 12 mio Roma
- Vertegenwoordigd op het WRC:
 - *Roma, Sinti, Kalè, Romanichals, Boyash, Ashkali, Egyptiani, Yenish, Travellers etc.*

??? **Dekt de vlag de lading? Mogen we spreken van 'de' Roma?**

Grote interne diversiteit

- Grote interne diversiteit binnen de Roma
 - Herkomstregio (geschiedenis, politiek systeem...)
 - Religie
 - Taal/dialect
 - SES en opname in de samenleving
 - Zelfidentificatie (bv. Tsjechië: 250k geschat vs 12.000 officieel)
 - Traditionaliteit
 - **! Overlevingsstrategieën !**

Politiek streven of sociologische realiteit?

- ??? Wat is nog gemeenschappelijk?
 - Herkomst?
 - Taal?
 - Cultuur (incl. nomadisme)?
 - ➔ Geschiedenis van racisme & (institutionele) uitsluiting
- ➔ “Meervoudige, soms conflictueuze afbakeningen en classificaties; eerder een politiek streven dan een sociologische realiteit” (Hasdeu, 2009)

OVER 'WELKE ROMA' HEBBEN WIJ HET IN DEZE PRESENTATIE?

Roma: afbakening

- In VLA/BE worden 4 groepen onderscheiden:
 1. Sinti (Manouchen): 1ste migratiegolf in 15de E
 - Sinti-Romanes, ongeveer 1500 in BE (Vlaamse schatting: 188), vnl. woonwagens
 2. Roms: 2de migratiegolf eind 19de E
 - Afschaffing lijfeigenschap Moldavië/Walachije in 1856
 - Vlax-Romanes, ongeveer 750, semi-nomadisch
 - Vie et lumière

Roma: afbakening

‘Te koop, een goed lot zigeunerslaven. Bij opbod te koop bij het Sint-Eliasklooster, 8 mei 1852. Bestaande uit 18 mannen, 7 vrouwen en 3 meisjes. In goede conditie’

Roma: afbakening

- In VLA/BE worden 4 groepen onderscheiden:
 3. Voyageurs !Etnisch geen Roma
 - Autochtone Belgen, °rondtrekkende ambachtslieden
 - NL, FRA, Bargoens
 - 7000 Voyageurs, vnl. sedentair (!Vlaamse schatting: 1700)

4. Roma: 3de migratiegolf na val USSR en IJG

ROMA IN VLAANDEREN EN EUROPA

(Datengrundlage: Roma in Europa)

120,000

Map of Europe showing the number of people per country who have visited Berlin. The map uses color-coding: dark red for countries with 10,000 or more visitors, light red for 1,000 to 10,000, and light blue for fewer than 1,000. Numbers are shown in rounded rectangles next to each country. Major cities are marked with dots and labels.

Country	Visitors
IS	Reykjavik
FIN	10,000
N	5,000
S	17,500
EST	1,250
LV	4,500
LT	3,350
DK	32,500
IRL	3,000
GB	100,000
PL	275,000
CZ	500,000
SK	600,000
H	1,950,000
RO	500,000
BG	750,000
GR	175,000
MT	185,000
SI	40,000
HR	10,000
SRB	500,000
MD	24,000
UA	60,000
RU	35,000
BY	130,000
CH	37,500
A	120,000
D	120,000
B	12,500
F	310,000
E	700,000
P	37,500

ut für Bevölkerung
und Entwicklung

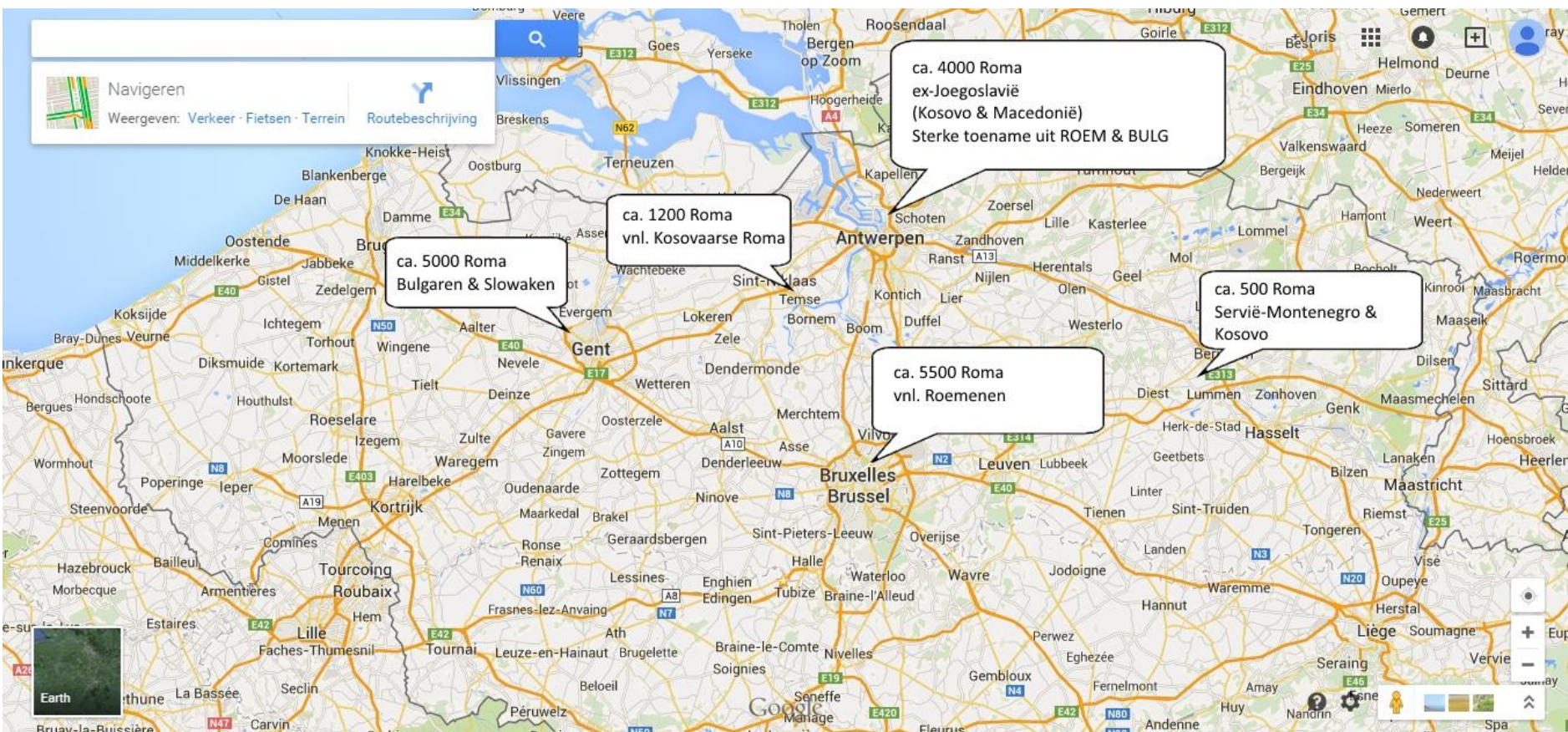
Steunpunt beleidsrelevant onderzoek
3de generatie

Inburgering en Integratie

 Universiteit
Antwerpen

Aantal Roma

- Schattingen KM-I: tussen de 15k en 20k voor Vlaanderen en Brussel
 - ! Cijfers obv nationaliteit, niet etniciteit
 - Mensen zonder wettig verblijf niet opgenomen
 - Terughoudendheid zich als Rom(ni) te uiten
- ➔ Wellicht hoger aantal

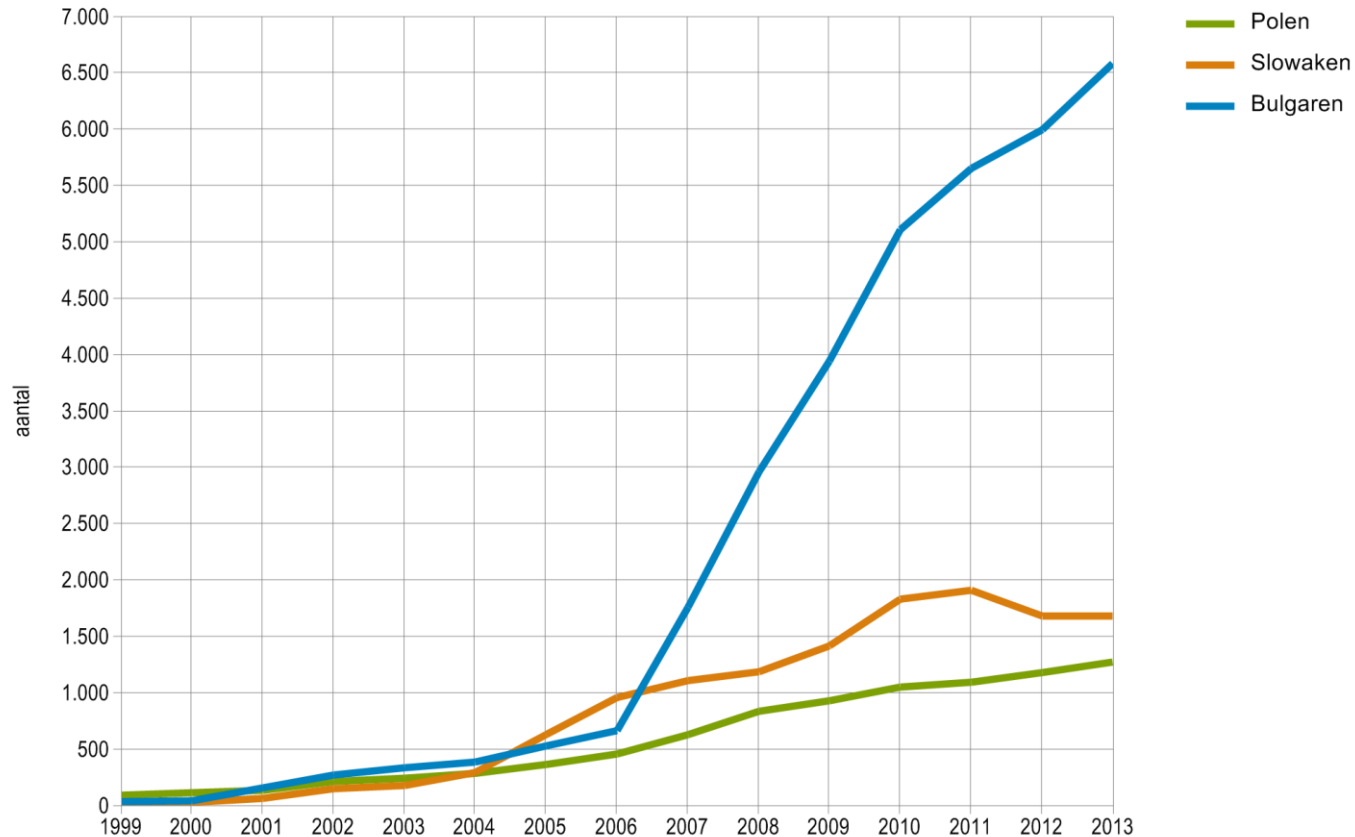
(cijfers 2012)

Keuze van locatie

- Pioniers: toevalligheden
- Daarna sterke netwerkeffecten
 - Slowaken Gent: regio Kosice
 - Roemenen: regio Oravita
- Wellicht ook intermediaire factoren
 - Bv.: taal (Bulgaren in Gent), transport (Eurolines)
- Timing: afhankelijk van de groep
 - 1999 (ex-J), 2004 (oa. Slowakije), 2007 (Roemenië, Bulgarije)

Vrij verkeer in de EU

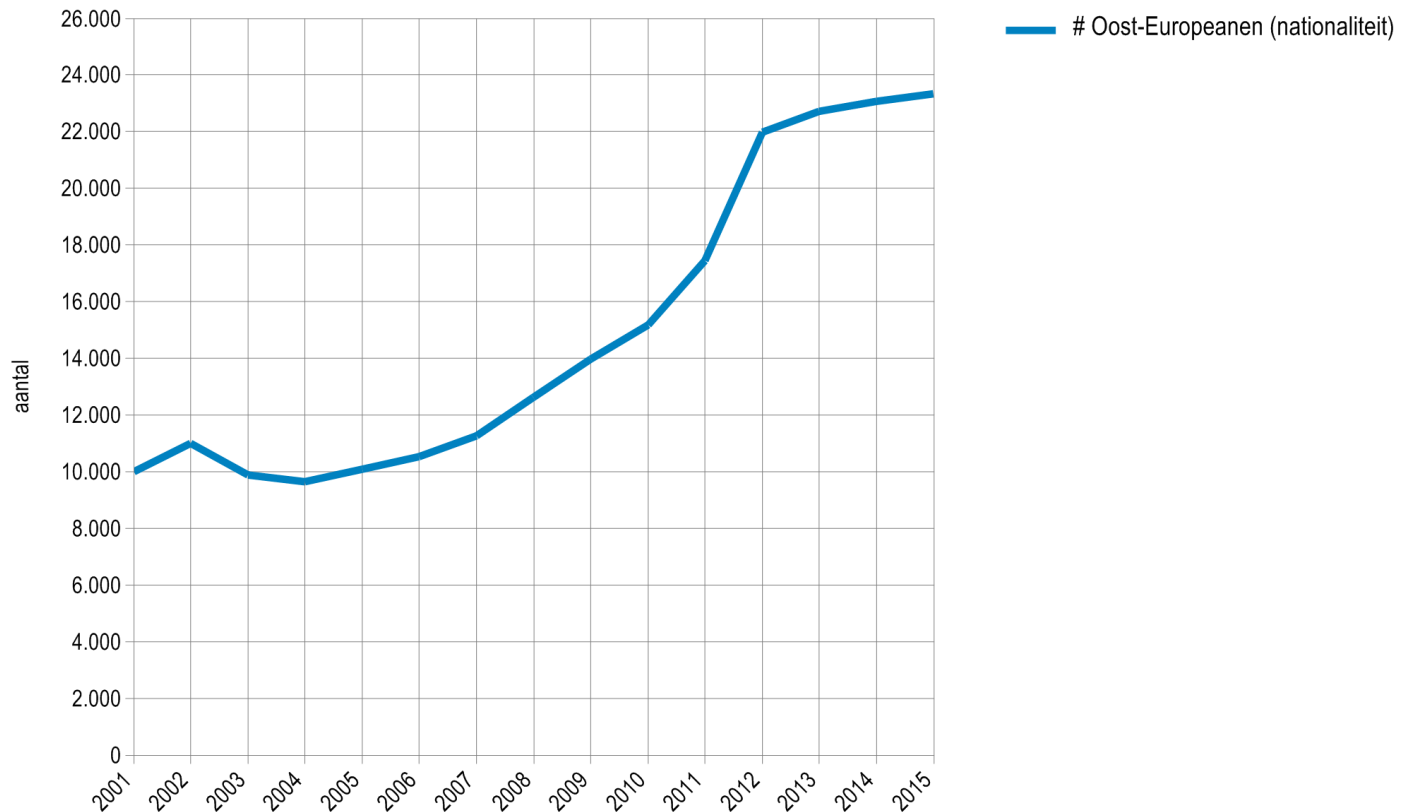
Veel voorkomende nationaliteiten [aantal], 1999-2013 - Gent

Bron: Bevolkingsregister Stad Gent (bevolkings- en vreemdelingenregister)

Vrij verkeer in de EU

Aantal Oost-Europeanen (nationaliteit) [aantal] 2001-2015
Stad Antwerpen

Bron: Stad Antwerpen, Districts- en loketwerking

! Opletten met cijfers over 'Roma'

- Niet alle Intra-Europese Migratie (IEM) is Romamigratie
 - ! Opletten met cijfers, bv. Polen in A'pen
 - Schattingen van lokale actoren (OCMW, straathoekwerk, Romastewards...)

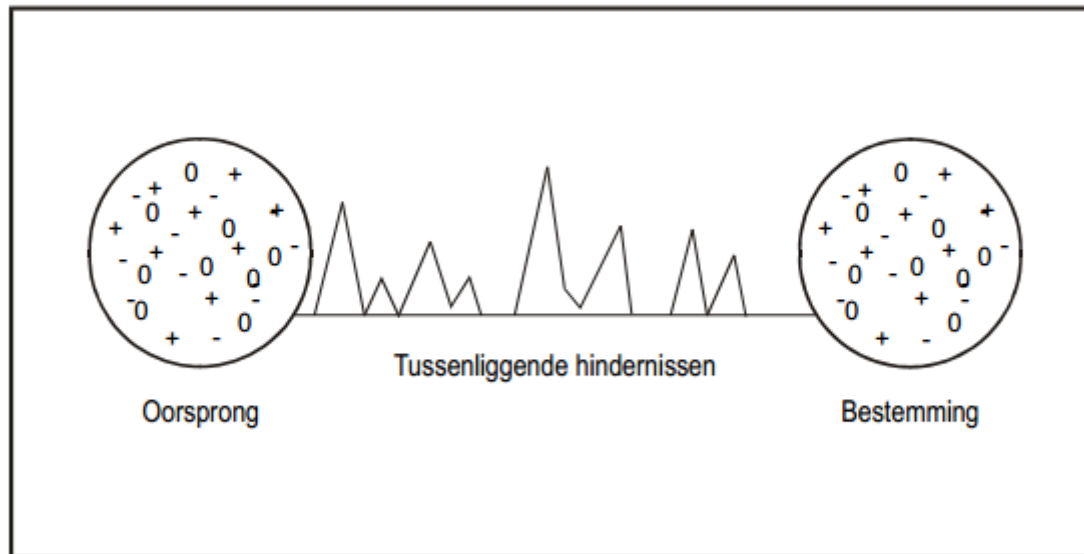
OORZAKEN VAN ROMAMIGRATIE

Klassieke Push/Pull-model

- Push- en pullfactoren + tussenliggende hindernissen/mogelijkheden

Figuur 2.1 Everett S. Lee's push-pullmodel: factoren in de landen van oorsprong en bestemming en tussenliggende hindernissen

Bron Lee, 1969

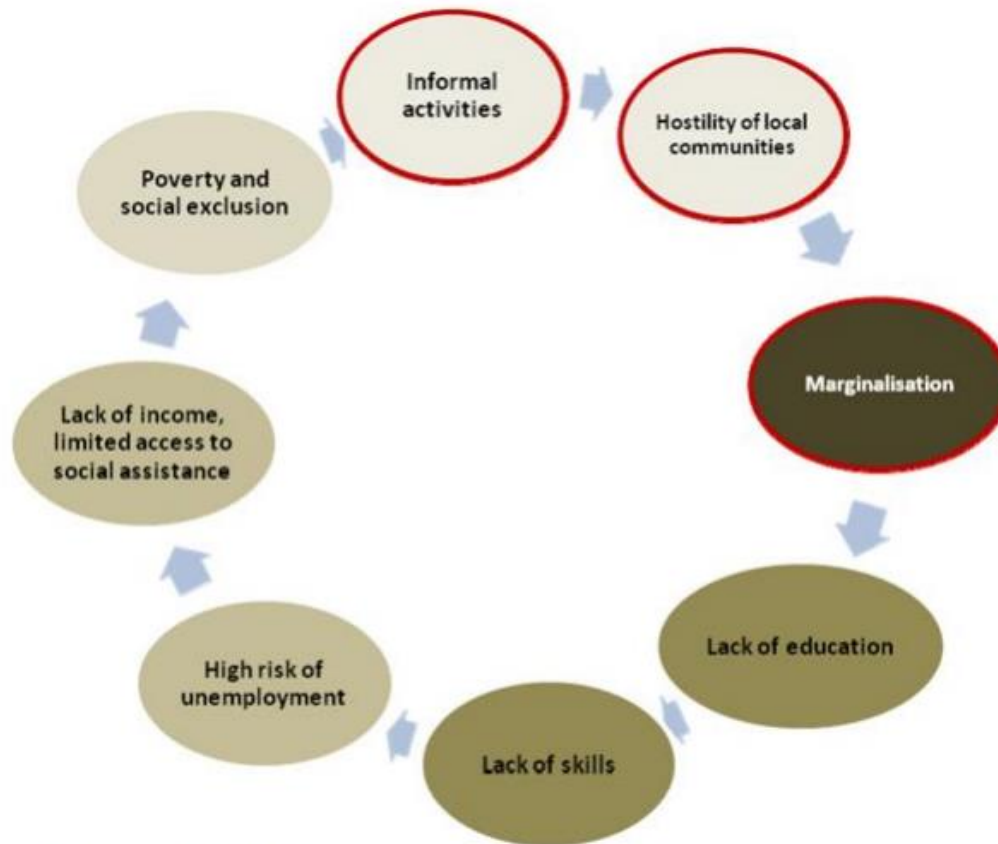
Bron afbeelding: HIVA (KULeuven)

Push-factoren

- Push-factoren:
 - cirkel van armoede, discriminatie, segregatie, (institutionele) uitsluiting;
 - versterkt door de economische malaise na 2008

Push-factoren

Figuur 7.1 The socio-economic poverty trap

Bron Bartlett, Gordon, Benini

Bron: HIVA, KULeuven

Push-factoren

Figuur 7.3 Manifestanten van de Ataka-partij met t-shirts waarop te lezen staat: 'Ik wil niet leven in een zigeunerstaat'

“Ik wil niet leven in een Zigeunerstaat”

Figuur 7.5 Campagnebeeld van de SNS in 2012: 'We tolereren geen parasieten!'

“Wij tolereren geen parasieten”

Bron afbeeldingen: Touquet & Wets (2013), HIVA

Push-factoren

Wie dat maken een diploma in Slovakije? Daar niemand maken een diploma met de Roma. Met Slovaaks, met gadjé wel. Met Roma niet. Gadjé in Slovakije, met Roma ni wil studeren met Roma, alleen gadjé. Ni samen, kan ni. Bij jullie: jij bent Belg, ik ben Roma. Samen kan studeren hier. (...) In Slovakije, jij bent gadjé, ik ben Roma. Jij ni wil bij mij studeren samen.

Push-factoren

*(Zelfs, jw) als ik op straat (moet) slapen, ik kan nooit gaan naar Slovakije. Nooit. Wat ik kan doen daar met Slovakije? Geen charitas daar. Geen school. (...)
Tweehonderd procent ben ik daar slecht. Hier 50 procent, in Slovakije 200 procent. Beter hier blijven.*

(Roma in kraakpand)

Push-factoren

Ik wil hier blijven. (...) Daar is echte Slovaaks mens racist. Die zeggen: Roma komen wonen, Roma stinkt, Roma dit, Roma dat. Roma moet weg. Als Roma naar winkel gaat om iets te kopen, brood of melk, of iets anders, die zeggen: neenee weg. Hij is racist in Slovakije.

Push-factoren

Ik was daar vijf jaar geleden of zes jaar. Ik moest euh geboortakte of wat moest ik hebben..., (...) ik was daar één week, wete hoe ziek + ziek ik kwam ziek naar huis. Ik kon niets daar, niets eten, mijn darmen waren kapot. Ik kon niet in bus stappen. + Die armoede en die problemen van die mensen daar. Één heeft da probleem, de ander he da. Ik ben ziek geworden en ik heb gezegd: 'nooit nie meer'.

Push-factoren: enkele conclusies

- Niet louter economische motieven (<-> bv. Polen)
- Oorzaken liggen in landen van herkomst
 - (Minstens een deel van) de oplossing dus ook
 - Druk op EU en herkomstlanden
 - City-to-city (bv. Gent en EUROCITIES)
- Terugkeer geen optie, eerder 'doormigreren'
- Relativiteit van deprivatie
 - Kraakpand hier kan 'upgrade' zijn

Pull-factoren

- Netwerken zijn belangrijkste pullfactor
- Aanzuigeffect sociale zekerheid?
- Positieve ervaringen hier:
 - Minder discriminatie
 - Opvang door caritas, middenveld ea.
 - Kraakpanden (Slowaken)
 - Bedelplaatsen (Roemenen)
 - Turkssprekende gemeenschap + (informele) economie (Bulgaren)

Intermediaire factoren

- Opportuniteitsstructuur:
 - Politieke transformatie (jaren '90)
 - Toetreding toetreding tot de EU (2004/7)
 - Vrije toegang tot de arbeidsmarkt (Roemenen en Bulgaren vanaf 2012)
 - Betere transportmogelijkheden (bv. Eurolines)
 - Betere communicatiemogelijkheden (GSM, Skype etc.)

EEN TOEKOMST VOOR ROMA

Waar?

- Werken in landen van herkomst:
 - druk op EU en lidstaten in O-EU
 - City-to-city (Gent: EUROCITIES)
 - Ondertussen ook lokaal werken:
 - Inzetten op integratie van Roma die er zijn
 - ! Ongunstige startpositie van Roma
- ? Is een specifieke Roma-aanpak nodig?
- MV zegt eerder 'ja'
 - ! Zonder het 'culturaliseren' van de problemen

Een 'Roma'-probleem?

- Lezing vd situatie vanuit verschillende perspectieven:
 - Overlastperspectief (ER): repressief en hard aanpakken
 - ? Neemt dit de oorzaken weg?
 - Cultureel perspectief (R-LIB): Roma zetten zichzelf buiten de samenleving
 - ? Is er dan wel extra ondersteuning nodig?
 - Armoedeperspectief (L-SOC): Roma zullen ook profiteren van het algemene armoedebeleid

Een 'Roma'-probleem?

- Kenmerken, gedragingen en patronen van handelen:
 - Gevolg van jaren-, zelfs decennialange periode van segregatie, discriminatie en armoede
 - Internaliseren van bepaalde overlevingsstrategieën
 - Denken op korte termijn
 - Argwaan tav Gadjé en staat
 - *Nomadic mindset*
 - Sterke interne solidariteit
 - ! Ook bij Roma die NIET in armoede zitten

INTEGRATIE VAN ROMA IN VLA

Theoretische benadering

Vanuit de conflicttheorie van **Bourdieu** over menselijk handelen:

- Sociale mobiliteit (in onderwijs, op arbeidsmarkt etc.) als gevolg van:
 - **Toegang** tot die vormen van **symbolisch kapitaal**,
 - die gewaardeerd worden in het specifieke **veld** waarin sociale mobiliteit wordt nagestreefd,
 - steeds vanuit een bepaalde **habitus**, en
 - dankzij de juiste **configuratie** van **sociale netwerken**.

Veld

- **Veld:**

- 'de wereld van...' (politiek, kunst, onderwijs, criminaliteit, het topvoetbal, hiphop, London Eye bankers, etc.)
- Specifieke veldlogica, *symbolisch kapitaal*, *code of conduct*
- Verschillende (ongelijke) sociale posities binnen eenzelfde veld

Habitus

- **Habitus:**

- geheel van (vaak onbewust) **geïnternaliseerde** waarden, overtuigingen, opvattingen, principes, gedragingen... (*disposities*).
- ! Dus **afhankelijk van**:
 - de **structuur** en de **logica** van de **velden** waarbinnen men zich beweegt; alsook van
 - de **sociale positie** die men in die velden inneemt.

Sociaal kapitaal

- Geen eenduidige definitie of operationalisering in de literatuur
- **Essentie:** *‘geheel van potentiële hulpbronnen dat individuen of groepen kunnen mobiliseren via netwerken en sociale relaties, en dat niet beschikbaar zou zijn zonder deze netwerken/relaties’*

Sociale netwerken & integratie

Sociale netwerken

Symbolisch kapitaal

*Betere kansen in de strijd binnen een sociaal veld
(volgens de veldlogica)*

*Sociale mobiliteit binnen een veld, bv.
onderwijs of arbeidsmarkt*

➔ Belang van **compatibiliteit**

HABITUS
(disposities)

(Roma:
overlevingslogica)

VELD
(structuur en
spelregels)

NETWERK
(eigenschappen en beschikbaar kapitaal)

Grote uitdagingen voor integratie

- Slechte startpositie
 - Weinig eigen **kapitaal** (menselijk, sociaal, cultureel, financieel...)
- Argwaan: externe hulp niet gemakkelijk toegelaten
 - Gesloten en homogene **sociale netwerken**
- Geen vertrouwdheid met structuren van de samenleving en de impliciete regels ervan (**veldlogica**)

Aanpak

- Inzetten op verandering op drie terreinen:
 - Veldstructuren, bv. arbeidsmarkt, onderwijs
 - Inbreken in sociale netwerken
 - Bv. via brugfiguren
 - ➔ Impact op beschikbaar sociaal kapitaal
 - ➔ Impact op kennis van de spelregels (veldlogica)
 - Habitus: disposities veranderen (? LT!)

2/4 Cases PhD

- Outreaching via brugfiguren in onderwijs
 - Zeer mooie resultaten via netwerk-approach én aanpassen structuren v/h onderwijsveld
- De rol van romazelforganisaties
 - Verbreden en openbreken van sociale netwerken, oa. naar lokale politiek en dienstverlenende organisaties

Besluit

- Roma: diverse groep!
- Gemeenschappelijke geschiedenis van uitsluiting en armoede in herkomstregio's
- Migratie wegens gunstige opportuniteitsstructuur (oa. vrij verkeer)
- Leidt tot geïnternaliseerde overlevingsstrategieën
 - ! Niet armoede- noch cultuurspecifiek
- Vanuit theorie van sociale mobiliteit: scoren slecht over de hele lijn

Besluit

- Oplossing:
 - Niet alleen in veranderen van veldstructuren
 - Niet alleen in het activeren v/e individu
 - WEL:
 - Inzetten op het verhogen van symbolisch kapitaal,
 - Via verbreden en verdiepen van sociale netwerken
 - Ondersteunen met individueel empowerment
 - Én structurele aanpassingen waar nodig

Bedankt voor uw aandacht!

Vragen?

**Inburgering en
Integratie**

PhD-seminarie
Antwerpen, 21 januari 2015

Vb: internaliseren van genderrollen

